

Prevod publikacije omogućili su:

Privredna komora Srbije

SIEMENS

SIMENS Srbija

KPMG d.o.o.

Network Serbia

Globalni dogovor u Srbiji

Međunarodna trgovinska komora (MTK)

Politika i poslovne prakse

MEĐUNARODNA TRGOVINSKA KOMORA

POSEBNA PROVERA TREĆIH LICA (*DUE DILIGENCE*) U SUZBIJANJU KORUPCIJE: UPUTSTVO ZA MALA I SREDNJA PREDUZEĆA

DOKUMENT POLITIKE

Pripremila Komisija Međunarodne trgovinske komore za korporativnu odgovornost i suzbijanje korupcije

Logo: MTK – Međunarodna trgovinska komora
Svetska poslovna organizacija

Dokument br. 195-64 Revizija 2

VSI/YPR/amu 26/05/2015

UVOD

Zašto je ovo uputstvo potrebno malim i srednjim preduzećima (MSP)

Mala i srednja preduzeća su često na udaru opterećujućih postupaka posebne provere velikih multinacionalnih kompanija. Ovi zahtevi mogu biti ogromni i preduzeća često smatraju da nemaju dovoljno resursa da ih ispune. Ovo Uputstvo ima za cilj da reši ove probleme i inspiriše mala i srednja preduzeća (MSP) da se uključe u posebnu proveru putem postavljanja ostvarivih i praktičnih ciljeva posebne provere.

Prateći Uputstvo, preduzeće može:

- Upoznati i imati poverenje u drugu stranu u poslu;
- Kroz takvo upoznavanje i poverenje ispuniti uslove za odgovorno ulaganje;
- Izbeći gonjenje/ finansijsku štetu/ štetu nanetu ugledu od umešanosti u neki problem borbe protiv korupcije;
- Razviti etički brend;
- Obezbediti garanciju poslovnim partnerima, naročito većim organizacijama, da je preduzeće koje poštuje etička načela.

Mala i srednja preduzeća moraju takođe da razviju snažnu etiku i postupke za usaglašeno postupanje u suzbijanju korupcije kako bi obezbedili da se rizik od korupcije svede na minimum, kao i da se pridržavaju međunarodnih standarda za suzbijanje korupcije. Razumljivo, mnoga mala i srednja preduzeća su preplavljena obimnim međunarodnim zakonima i propisima o suzbijanju korupcije, kao i složenom etikom i postupcima usaglašenosti koji su uspostavljeni u većim, multinacionalnim kompanijama. Međutim, etika i usaglašenost ne moraju obavezno da budu u velikim razmerama i da za njih postoji određena pravna služba. Postoje praktični načini kako manja preduzeća mogu da se zaštite

putem boljeg upravljanja rizicima od korupcije. Ključni element jednostavne, ali efikasne etike i programa za usaglašeno postupanje je posebna provera (*due diligence*).

To je središte pažnje ovog Uputstva koje navodi šta je to posebna provera, zašto je neophodna, kada je potrebna i kako se može primeniti kako bi se preduzeće zaštitilo od rizika od korupcije koliko god je moguće.

Uputstvo pruža praktične savete o tome kako mala i srednja preduzeća mogu jeftino sprovesti posebnu proveru trećih lica koje anagažuju da u njihovo ime obavljaju usluge. Uputstvo se usredsređuje na rizike od korupcije povezane sa angažovanjem trećih lica kao dobavljača, ugovarača i konsultanata u međunarodnom i domaćem okruženju i kako se tim rizicima može upravljati.

Ova alatka će takođe pomoći malim i srednjim preduzećima da uspostave isplativi postupak posebne provere koja se uklapa u sveukupnu etiku i program za usaglašeno postupanje. Za mala i srednja preduzeća koja nemaju uspostavljenu nikakvu etiku i postupke usaglašenosti, ovo se može smatrati dobrom polaznom tačkom. Uputstvo mogu koristiti sva mala i srednja preduzeća, bilo koje veličine (čak i veoma mala preduzeća) ili industrije i može se prilagoditi tako da program posebne provere bude usklađen sa posebnim potrebama i industrijom u kojoj preduzeće posluje.

Usvajanje ovog Uputstva od strane malih i srednjih preduzeća će pružiti ohrabrenje potencijalnim klijentima i može se koristiti kao dokaz sveukupne posvećenosti usaglašenom postupanju u suzbijanju korupcije a ne treba potcenjivati ni privrednu dobit koja iz toga proizstiće.

Zašto mala i srednja preduzeća treba da obave posebnu proveru trećih lica

Korupcija je “zloupotreba poverenih ovlašćenja u cilju sticanja lične dobiti” i “najveća prepreka ekonomskom i društvenom napretku širom sveta”.¹ U okviru privrede i državne uprave, korupcija se koristi da se strana navede na nepropisni postupak u zamenu za bilo kakvu korist. Može biti u obliku iznude, davanja mita, iznuđivanja mita², davanja provizija, luksuznih poklona i ukazivanja pažnje, političkih i humanitarnih donacija. Generalno se osuđuje i smatra se protivzakonitom u većini jurisdikcija, a obim međunarodnih i nacionalnih zakona o suzbijanju korupcije i njihovo sprovođenje su u porastu.

Korupcija privredu košta trilion svake godine i guši ekonomski rast. Korupcija je podmukla i ne podriva samo nacionalne ekonomije već i profitabilnost pojedinačnih preduzeća.

Preduzećima koja posluju na međunarodnom nivou ili razmatraju širenje svog poslovanja u inostranim jurisdikcijama, kao i onima koja posluju u domaćem okruženju često su potrebna treća lica za pružanje usluga. Ovo angažovanje trećih lica upravo predstavlja značajne rizike od korupcije zato što preduzeće nema kontrolu nad aktivnostima trećeg lica, ali, suštinski, može se smatrati odgovornim za mito koji ono plaća. Stoga je imperativ da sva preduzeća osiguraju da su upoznata sa osnovnim informacijama o trećim licima sa kojima ugovaraju u cilju minimalizovanja rizika od angažovanja korumpiranog trećeg lica.

¹ Čist posao je dobar posao, zajednička publikacija Međunarodne trgovinske komore, Međunarodne transparentnosti, Globalnog dogovora Ujedinjenih Nacija i Inicijative Svetskog ekonomskog foruma za partnerstvo u suzbijanju korupcij

² “Postupak kojim se od druge osobe traži ili se druga osoba navodi da izvrši podmićivanje”

<http://www.iccwbo.org/advocacy-codes-and-rules/areas-of-work/corporate-responsibility-and-anti-corruption/corruption-explained/>

POSEBNA PROVERA TREĆIH LICA U SUZBIJANJU KORUPCIJE: Dokument 195-64 Revizija 2 UPUTSTVO ZA MALA I SREDNJA PREDUZEĆA

Posebna provera je ključna za upravljanje rizicima od korupcije povezanim sa angažovanjem trećih lica. To je proces istraživanja njihove pozadine. Ovo će biti naročito potrebno kada se razmatra zadržavanje usluga zastupnika ili drugog posrednika, koji bi mogao biti u iskušenju da plati mito kako bi dobio posao i time lakše prikupio proviziju.

Mnoge velike međunarodne kompanije imaju uspostavljenu etiku i postupke za usaglašeno postupanje u suzbijanju korupcije koji obuhvataju i posebnu proveru; u stvari, upravo se od manjih preduzeća često zahteva da odgovore na ove zahteve, ali mnoga mala i srednja preduzeća nemaju sopstvene interne postupke za usaglašeno postupanje u suzbijanju korupcije i ne sprovode posebnu proveru trećih lica sa kojima ugovaraju.

Preduzeća koja su aktivno uključena u posebnu proveru, postupke za suzbijanje korupcije i etiku i usaglašenost uopšte, imaju više koristi od poslovnih prednosti koje to donosi. Prvenstveno, preduzeća koja imaju uspostavljene postupke za suzbijanje korupcije smanjuju troškove poslovanja, pošto je korupcija odliv, ne samo na nivou nacionalnih ekonomija, već i na nivou mikro ekonomija preduzeća.

Preduzeća mogu očekivati druge poslovne koristi od pozitivnog angažovanja u praksi borbe protiv korupcije poput:

1. Garancije ili drugi način da treće lice:
 - a) poseduje neophodne veštine i iskustvo za pružanje usluga za koje se angažuju;
 - b) jeste ugledni i pouzdani poslovni partner sa dobrom reputacijom;
 - c) posluje u dobroj veri i da je malo verovatno da će doći do prevare;
 - d) naplaćuje pravednu tržišnu cenu za svoje usluge (preduzeće koje plaća mito može često naplaćivati više za svoje usluge kako bi stvorilo "crni fond" za podmićivanje).
2. nije povezano sa dobavljačima na lošem glasu.
3. je sposobno da se spremnije i efikasnije nosi sa zahtevima posebne provere većih kompanija, kao i da je privlačnije kao potencijalna druga strana u poslu.
4. Ima konkurentsku prednost u odnosu na konkurenciju koja se ne bavi etikom i usaglašenošću i time postaje željeni izbor za klijente.

U opštem smislu, mala i srednja preduzeća još uvek nisu u centru pažnje tužilaca i stoga nemaju hitnu potrebu da sprovode postupke usaglašenosti i borbe protiv korupcije. Ovo se menja, organi za sprovođenje zakona sada ne samo da sprovode istragu i gone samo velike multinacionalne kompanije, već su i mala i srednja preduzeća sa međunarodnom prisutnošću, takođe, sve više u centru pažnje tužilaca.

Naime, organi američkog tužilaštva, Ministarstvo pravde i Komisija za hartije od vrednosti (SEC) imaju sve više sredstava za sprovođenje istraga nad preduzećima.

Nakon nedavne optužbe, američka Komisija za hartije od vrednosti (SEC) izdala je ovo upozorenje "Ovo je poziv za buđenje malim i srednjim preduzećima koja žele da pristupe tržištima visokog rizika i prošire svoju međunarodnu trgovinu. Kada preduzeće donese stratešku odluku da prodaje svoje proizvode u inostranstvu, mora obezbediti da su uspostavljene i da funkcionišu ispravne interne kontrole."

Poglavlje 1 – Povratak osnovama

Zakon

Za potrebe ovog Uputstva nije neophodno da se do detalja posveti pažnja mnogobrojnim nacionalnim i međunarodnim zakonima o suzbijanju korupcije.³ Biće dovoljno napomenuti sledeće ključne stvari:

- U mnogim jurisdikcijama mito i korupcija su inkriminisani u okviru domaćeg zakonodavstva i, uopšteno govoreći, ono zabranjuje podmićivanje pojedinaca na javnim funkcijama. Poslovno podmićivanje (tj. ono koje ne uključuje pojedinca na javnoj funkciji) je takođe krivično delo u većini jurisdikcija.
- Podmićivanje i korumpiranost pojedinaca na javnim funkcijama koji su na položajima od uticaja je najčešći i najštetniji oblik korupcije. Na primer, podmićivanje je veoma često u javnim nabavkama. Ovo je, pre svega, u središtu pažnje međunarodnog zakonodavstva, a posebno podmićivanje “stranih javnih funkcionera.”

Organizacija za ekonomsku saradnju i razvoj (OECD) daje sledeću definiciju „stranog javnog funkcionera“ kako sledi:

„Strani javni funkcioner“ je svako lice koje ima zakonodavnu, upravnu ili pravosudnu funkciju strane zemlje, bez obzira da li je imenovano ili izabrano; svako lice koje obavlja javnu funkciju za stranu zemlju, uključujući javnu agenciju ili javno preduzeće; i svakog zvaničnika ili zastupnika javne međunarodne organizacije.

- Međunarodni zakoni za suzbijanje korupcije imaju izvan teritorijalni domet, što znači da preduzeća koja posluju u drugim jurisdikcijama mogu biti gonjena prema domaćem zakonu.
- Na primer, ovo znači da preduzeće koje posluje prvenstveno u Evropi i uključeno je u koruptivne aktivnosti u Evropi, ali takođe trguje i na američkoj berzi, može biti gonjeno u SAD u skladu sa američkim zakonima⁴ zbog koruptivne aktivnosti.

Šta je posebna provera?

Posebna provera (*due diligence*) je termin koji se koristi za opisivanje istraživanja osnovnih informacija o prošlosti trećeg lica sa kojim preduzeće razmatra ugovaranje. To je proces ispitivanja pozadine potencijalnog poslovnog partnera u pokušaju da se procene i ublaže rizici od korupcije⁵. Cilj

³ Na primer, Konvencija Ujedinjenih Nacija o borbi protiv korupcije (UNCAC) iz 2003, Organizacija za ekonomsku saradnju i razvoj (OECD) Konvencija o suzbijanju mita iz 1999, američki Zakon o koruptivnim praksama u inostranstvu iz 1977 (FCPA), Britanski Zakon o mitu iz 2010 (UKBA), Interamerička Konvencija o borbi protiv korupcije (IACAC) koju su usvojili članovi Organizacije američkih država 1996. godine i Krivičnopravna konvencija o korupciji Saveta Evrope iz 1999. godine.

⁴ Zakon o koruptivnim praksama u inostranstvu iz 1997. godine

⁵ Posebna provera je takođe procena drugih poslovnih rizika kao što su sukob interesa, kreditni rizik, rizik od prevara, kršenje autorskih prava i zaštitnog znaka i drugih. Ovakvo ponašanje često može biti nepošteno i takođe može ukazati na rizik od potencijalne korupcije. Ovo Uputstvo je usredsređeno na suzbijanje korupcije i stoga nema reči o ovim rizicima.

je da se osigura da se identifikuju rizici od korupcije, ali (kako je opisano) ovo takođe obezbeđuje i za to povezanu poslovnu korist. Sprovođenjem posebne provere preduzeće može da shvati da li postoje bilo kakvi rizici od korupcije povezani sa potencijalnim poslovnim partnerom, da ublaži svaki identifikovani rizik (videti poglavlje 3) i zatim donese odluku zasnovanu na saznanjima o tome da li da zaključi ugovor ili ne. U kontekstu posebne provere, rizici se nazivaju “crvene zastavice” i ovaj termin će se koristiti u ovom Uputstvu. Posebna provera nije sam birokratski postupak, to je uporedni i promišljen proces. Sve identifikovane crvene zastavice treba razmotriti u kontekstu industrije i jurisdikcije u kojima treće lice posluje. Mala i srednja preduzeća ne treba da smatraju crvene zastavice nečim što nužno sprečava ugovaranje sa potencijalnim partnerima. Često se može identifikovati direktno i jeftino ublažavanje koje rešava problem crvenih zastavica, što omogućava nastavak angažovanja i istovremeno štiti preduzeće. Svaku identifikovanu crvenu zastavicu u preduzeću treba da razmotre oni koji imaju iskustva u toj industriji i zakonodavstvu kako bi im se omogućilo da obazrivo donesu odluku.

Posebna provera se može sprovesti na razne načine i na različitim nivoima u pogledu dubine i detalja, u ovom Uputstvu će se navesti različiti pristupi. Za sva preduzeća najefikasnije sredstvo za sprovođenje istraživanja trećeg lica je da mu se direktno pristupi i postavi niz pažljivo sačinjenih pitanja. Ovo se može uraditi lično, zapravo u nekim okolnostima je mudro da se tako učini, ili se može sprovesti putem virtuelnih tehnologija, u zavisnosti od dostupnih resursa. Standardni upitnik se može koristiti za izradu intervjua (videti Dodatak B). Ukoliko nije moguće obaviti razgovor licem u lice ili virtuelni intervju, trećem licu treba poslati upitnik i onda se može izvršiti procena pisanih odgovora koje je treće lice poslalo. Ne samo da će odgovori na pitanja obezbediti informacije koje preduzeće traži, već će takođe pružiti uvid u stav koji treće lice ima prema korupciji, kao i uvid u njegovo razumevanje važećih međunarodnih zakona o suzbijanju korupcije. Dodatak B ovog Uputstva je predloženi upitnik koji je namenjen da bude univerzalan tako da se može poslati bilo kom trećem licu koje preduzeće nastoji da angažuje (ili čak trećim licima koja su već angažovana). Posebna provera se ne sprovodi izolovano već kao deo sveobuhvatne etike i programa za usaglašeno postupanje. U nastavku slede druge uobičajene komponente tipične etike i programa za usaglašeno postupanje:

- Kodeks ponašanja, uključujući srazmerne politike za suzbijanje korupcije
- Posvećenost višeg rukovodstva ili primer sa vrha
- Obuka osoblja
- Procena mogućih rizika od korupcije
- Program za uzbunjivače
- Unutrašnje praćenje i revizija
- Uspostavljanje etičke funkcije i funkcije usaglašenosti, kod zaposlenih sa punim ili nepunim radnim vremenom

Iako ovo Uputstvo ne daje savete o svim navedenim aspektima etike i usaglašenosti, valja napomenuti svako preduzeće može lako ostvariti i primeniti mnoge od njih. Na primer, unutrašnja politika za suzbijanje korupcije ne treba da bude opterećujuća niti opsežna. Oni pojedinci u okviru preduzeća koji

ugovaraju sa trećim licima ne treba da budu sveobuhvatno obučeni u vezi zakona; oni jednostavno treba da znaju šta preduzeće od njih traži.

Zašto je posebna provera neophodna?

Možda je osnovni razlog zašto preduzeće treba da sprovede posebnu proveru taj da osigura da, ne znajući, ne posluje sa onim licima koja su uključena u koruptivne aktivnosti. Ovo uključuje i lanac snabdevanja, pa tako, ako treće lice podgovara usluge koje treba da pruži prema ugovoru, preduzeće mora da osigura, bilo putem odredbe ugovora bilo putem svog uticaja, da je sprovedena srazmerna posebna provera od strane trećeg lica prema podizvođaču.

Razlog zašto se preduzeća mogu smatrati odgovornim za postupke trećih lica je zato što međunarodni zakoni nastoje da ih spreče da indirektno putem posrednika plaćaju mito. Ovaj oblik ponašanja su zakonodavci predvideli i stoga međunarodni zakoni nastoje da osiguraju da preduzeće ne izbegava gonjenje time što je indirektno uključeno u koruptivnu radnju preko trećeg lica. Uzimajući američki Zakon o koruptivnim praksama u inostranstvu iz 1977. godine kao primer, nameće se obaveza ne samo preduzećima sa „stvarnim saznanjem o nedelima“, već i onima koja namerno izbegavaju stvarna saznanja putem „namernog neznanja“ ili „neopravdane zaboravnosti“ gde je preduzeće trebalo da bude upozoreno o verovatnoći koruptivnog ponašanja od strane trećeg lica⁶. U ovim okolnostima i u mnogim jursidikcijama, preduzeće se ne može odbraniti time što tvrdi da nije imalo nikakva saznanja o postupcima trećeg lica.

Merodavna posebna provera je od ključne važnosti da se pomogne preduzeću da proceni da li postoje bilo koji rizici od korupcije povezani sa trećim licem pre nego što ga angažuje.

Posebnom proverom se postiže sledeće:

1. Potvrda da nema identifikovanih rizika od korupcije povezanih sa trećim licem; ili
2. Pružanje stvarnih saznanja o rizicima od korupcije, ili crvenim zastavicama, povezanih sa trećim licem i prilike da se procene i ublaže ovi rizici na samom početku (za dalje informacije videti poglavlja 2 i 3 u nastavku) što će umanjiti rizik od gonjenja zbog korupcije; i,
3. Smanjeni rizik od korporativnog ili pojedinačnog gonjenja zbog korupcije.

⁶ FCPA (Zakon o koruptivnim praksama u inostranstvu): Vodič kroz američki Zakon o koruptivnim praksama u inostranstvu (2012), str. 22

Kada je potrebno sprovesti posebnu proveru?

Procena zasnovana na riziku

Nije srazmerno sprovesti posebnu proveru svakog trećeg lica sa kojim preduzeće razmatra ugovaranje; razlog tome je to što se obim rizika od korupcije razlikuje. Stoga, procena rizika od korupcije treba da se sprovede kako bi se posebna provera fokusirala na druge strane koje predstavljaju najveći rizik. Ovo će omogućiti najefikasniju upotrebu ograničenih sredstava.

Rizik od korupcije trećeg lica utvrđuje se na osnovu ključnih faktora (videti u nastavku) i to je uporedni proces koji zahteva prosuđivanje. Ne postoji nijedna formula koja bi bila odgovarajuća za svaku industriju i preduzeće i stoga preduzeće treba da unese svoje znanje i iskustvo u proces. Ovo poglavlje će obezbediti preduzeću razumevanje faktora koje treba razmotriti u proceni koja se zasniva na riziku i kako se to saznanje može iskoristiti da bi se utvrdilo da li treće lice predstavlja visok ili nizak nivo rizik od korupcije. Rezultat ove procene daje preduzeću informaciju o potrebnom obimu posebne provere (o tome će biti reči u Poglavlju 2).

Moguće je stvoriti jednostavnu alatku za procenu rizika koja se zasniva na faktorima koji su najbitniji za preduzeće i industriju u kojoj ono posluje, a koja omogućava da se treća lica i ugovori koji su tipični za preduzeće lako utvrde kao visoko ili nisko rizični. Na kraju ovog poglavlja nalazi se jednostavan primer kako se to može postići.

Procena rizika mora obuhvatiti sledeće faktore:

1. Da li je treće lice javni funkcioner (uključujući subjekte koji su u vlasništvu ili pod kontrolom države/državnog funkcionera) ili da li će treće lice biti u interakciji sa javnim funkcionerima kako bi se sproveo ugovor?
2. Državu u kojoj je osnovana druga strana kao i državu gde se obavljaju usluge;
3. Industriju;
4. Vrednost ugovora;
5. Prirodu posla/usluga koje se obavljaju.

1. Da li je treće lice javni funkcioner ili da li će treće lice biti u interakciji sa javnim funkcionerima kako bi se sproveo ugovor?

Treća lica koja predstavljaju najveći rizik od korupcije ili percepcije korupcije su ona koja su javni funkcioneri, povezana sa javnim funkcionerima ili treća lica koja će verovatno biti u interakciji sa javnim funkcionerima tokom sprovođenja ugovora. To je zato što je javni funkcioner na položaju od uticaja i može upotrebiti svoj uticaj u vezi sa ugovorom ili ugovor može uticati na donošenje odluka u njegovoj zvaničnoj ulozi. Javni funkcioner i treće lice mogu raditi u dosluhu, uz koruptivna isplaćivanja javnom funkcioneru. Čak i kad nema dokaza o koruptivnim radnjama, sama povezanost sa javnim funkcionerom može stvoriti percepciju korumpiranog odnosa. Kako je već napomenuto, međunarodni zakoni uopšte, izričito zabranjuju podmićivanje inostranih javnih funkcionera.

Shodno tome, ugovori sa trećim licima koja su javni funkcioneri, povezana sa javnim funkcionerima ili će verovatno biti u interakciji sa javnim funkcionerima, predstavljaju visoki rizik i posebnu proveru uvek treba sprovesti u ovim slučajevima.

(Strani) javni funkcioner uključuje, ali se ne ograničava na sledeće:

- Zvaničnika ili zaposlenog u bilo kojoj vladi, ili bilo kojoj agenciji, ministarstvu ili odseku vlade (na bilo kom nivou).
- Svakog pojedinca koji nastupa u zvaničnom svojstvu za vladu bez obzira na čin ili poziciju.
- Zvaničnika ili zaposlenog preduzeća koje je u potpunosti ili delimično u vlasništvu države.
- Političku stranku ili zvaničnika političke stranke.
- Kandidata za političku funkciju.
- Zvaničnika ili zaposlenog u bilo kojoj javnoj međunarodnoj organizaciji, poput Ujedinjenih Nacija ili Svetske banke.
- Člana porodice svih gore navedenih.

Treća lica povezana sa javnim funkcionerima ili treća lica koja će verovatno biti u interakciji sa javnim funkcionerima uključuju, ali se ne ograničavaju na sledeće:

- Registrovani zastupnici: špediteri, carinici, kuriri, službenici koji obrađuju zahteve za vize ili lica koja pružaju slične usluge.
- Poslovni zastupnici: konsultanti, poslovni agenti, ili druga lica uključujući zajednička ulaganja ili partnere u zajedničkim ulaganjima, koji pomažu u dobijanju ugovora sa vladom, koncesija, dozvola ili drugih prava koja vlada izdaje.
- Profesionalni zastupnici: advokati, računovođe, lobisti ili druga lica angažovana na profesionalnoj osnovi da zastupaju preduzeće u poslovanju sa vladom (uključujući dostavu dokumenata državnim organima) ili da lobiraju za izmenu zakona.

Preduzeće u državnom vlasništvu predstavlja dodatni rizik zato što su svi zaposleni državni funkcioneri. Preduzeće je u državnom vlasništvu ako je u potpunosti (100%) ili delimično (50% ili više) u vlasništvu ili pod kontrolom vlade, direktno ili indirektno⁷.

2. Država u kojoj je sedište druge strane i država u kojoj se obavljaju usluge

Najindikativniji faktor je država u kojoj je sedište druge strane i ukoliko se razlikuje, država gde se zapravo pružaju usluge. Međunarodna organizacija *Transparency International* godišnje objavljuje svoj Indeks percepcije korupcije (CPI) koji rangira zemlje sveta od “veoma korumpiranih” do “veoma čistih”. Uobičajeni pristup je da se rezultati indeksa razdvoje u visoko rizične i one niskog rizika i da se to koristi kao osnova procene rizika.

Kada je utvrđeno da li je stepen rizika visok ili nizak, potrebno je da preduzeće nastavi da razmatra preostale faktore i sačini sveobuhvatni sud o tome da li je potrebno sprovesti posebnu proveru, i, ako jeste, u kojoj meri.

⁷ Preduzeće može biti u vlasništvu ili pod kontrolom putem deoničarskog udela, prava glasa ili imenovanja direktora.

3. Industrija, vrednost ugovora i priroda ugovora

Vrednost ugovora je važan faktor; što je ugovor vredniji, to će biti više potencijalnih rizika povezanih sa njim i moguće implikacije će biti ozbiljnije ukoliko se dogodi neka koruptivna aktivnost.

Industrija u kojoj posluje treće lice je takođe važan pokazatelj rizika povezanog sa trećim licem zbog toga što neke industrije zahtevaju više interakcije sa javnim funkcionerima u odnosu na druge.

Industrije koje se smatraju visoko rizičnim su⁸:

- Javni radovi/građevinarstvo
- Komunalne usluge
- Nekretnine, imovina, pravne i poslovne usluge
- Nafta i gas
- Rudarstvo
- Proizvodnja i prenos električne energije
- Farmakološka industrija i zdravstvena zaštita
- Teška industrija
- Ribarstvo
- Oružje, odbrambena i vojna industrija
- Transport i skladištenje
- Telekomunikacije
- Potrošačke službe
- Šumarstvo
- Bankarstvo/finansije
- Informacione tehnologije
- Civilna vazduhoplovna industrija
- Laka industrija
- Poljoprivreda

Priroda ugovora takođe može biti korisno sredstvo u utvrđivanju rizika od korupcije. Na primer, ugovori sa agentima prodaje koji vrše prodaju javnim funkcionerima i/ili vladinim agencijama će predstavljati visok rizik (zbog gore navedenih razloga). Dok će ugovor za elementarne usluge održavanja, gde radove obavlja treće lice, i koji ostavlja manje prostora za koruptivnu aktivnost, predstavljati mali rizik.

Iako je pažnja možda usmerena na nove ugovore sa subjektima sa kojima preduzeće ranije nije ugovaralo, postoji takođe mogući rizik od korupcije i od već postojećih angažmana i trećih lica. Ako posebna provera nije sprovedena na samom početku, mogu postojati problemi sa drugom stranom koji nisu poznati; postoji rizik da preduzeće može, ne znajući, biti saučesnik u korupciji ukoliko nije obavilo početnu procenu svog poslovnog partnera.

Zbog toga, kao deo procesa sprovođenja sistema za utvrđivanje rizika, treba obaviti popis svih postojećih ugovora. Ovo će omogućiti preduzeću da utvrdi i razmotri aktivnosti koje treća lica već

⁸ Izveštaj *Transparency International* o Indeksu isplatilaca mita iz 2011. godine koji rangira 19 privrednih sektora od onih najviše sklonih mitu do onih koji su najmanje skloni plaćanju mita.

obavljaju, vrstu trećih lica koja su trenutno angažovana kao i izloženost riziku koju ta treća lica mogu predstavljati. Ove informacije pomažu da se definiše koja treća lica i koji ugovori predstavljaju najveći rizik za preduzeće.

Primeri procene rizika:

- Ugovor sa trećim licem koje je zasnovano u državi niskog rizika, ali uključuje angažovanje zastupnika koji će biti u interakciji sa javnim funkcionerom, predstavlja ugovor visokog rizika bez obzira na vrednost ugovora.
- Ugovor sklopljen u jurisdikciji visokog rizika i industriji visokog rizika, ali gde je vrednost ugovora mala, takođe će, ipak, predstavljati visoki rizik. Kada je jurisdikcija niskog rizika, ugovor može i dalje predstavljati visok rizik u zavisnosti od toga da li postoji interakcija sa javnim funkcionerima, kao i rizik povezan sa industrijom.
- Ugovor sklopljen u državi visokog rizika i industriji visokog rizika pod određenim okolnostima može predstavljati nizak stepen rizika, na primer ako priroda usluga koje se obavljaju znači da je gotovo nemoguće povezati rizik od korupcije sa činjenicom da je vrednost ugovora mala.

Primer jednostavnih alatki za procenu rizika:

	Zemlja visokog rizika	Zemlja niskog rizika
Industrija visokog rizika	Visoko	Visoko
Industrija niskog rizika	Visoko/Nisko	Nisko
Visoka vrednost ugovora	Visoko	Visoko/Nisko
Mala vrednost ugovora	Visoko/Nisko	Nisko
Svaki ugovor koji uključuje javne funkcionere (ili je sa njima povezan - za definiciju javnog funkcionera pogledati Poglavlje 1)	Visoko	Visoko
REZULTATI		
Visoko =Potrebna je posebna provera		
Nisko= Nije potrebna posebna provera		
Mešavina visokog i niskog rizika = potrebna je posebna provera, a obim posebne provere će odrediti preduzeće (pogledati Poglavlje 2)		

Poglavlje 2 – Sprovođenje posebne provere

Kako sprovesti posebnu proveru?

Posebna provera se može sprovesti jeftino i nije potrebno za to obučavati spoljne posrednike. Postoji šest osnovnih stubova posebne provere koje bi trebalo pokriti. Ovo nije toliko opterećujući proces kako se može isprva činiti. Veliki deo osnovnih informacija se može prikupiti od samog trećeg lica, a procena se može izvršiti na osnovu, ne samo informacija koje su pružene, već i na osnovu tona i načina

na koji su te informacije prenete. Opet, ne radi se samo o pukoj birokratskoj procedure, već o promišljenom procesu.

Šest stubova

Šest širokih tema ili stubova posebne provere na osnovu kojih treba tražiti osnovne informacije o prošlosti trećeg lica su sledeće:

1. Stvarno vlasništvo
2. Finansijska pozadina i plaćanje ugovora
3. Kompetentnost trećeg lica
4. Izvori javnih dokumenata: Istorija korupcije i nepovoljnih vesti
5. Reputacija: konsultovanje poslovnih preporuka
6. Pristup etici i usaglašenom postupanju

1. Stvarno vlasništvo

Stvarno vlasništvo se odnosi na fizičko ili pravno lice koje je krajnji vlasnik ili ima kontrolu ili pravo nad preduzećem. Od suštinske je važnosti da je vlasništvo potencijalnog trećeg lica uspostavljeno, jer vlasništvo koje nije identifikovano predstavlja rizike od korupcije. Ono takođe predstavlja rizike od pranja novca i finansiranja terorizma, ali ti rizici su izvan domena ovog Uputstva.

Preduzeće mora da zna sa kim ugovara i kako ta strana obavlja svoju delatnost. Ovo se ne može znati osim ako se svi glavni deoničari (oni sa više od 5% deoničarskog udela – videti u nastavku) ne identifikuju. Ukoliko krajnje stvarno vlasništvo nije uspostavljeno neće se znati ko kontroliše preduzeće. Skriveni pojedinci predstavljaju rizik od korupcije zato što mogu biti uključeni u koruptivne radnje i takve radnje mogu biti upravo razlog zašto je pojedinac naizgled prikriven.

Stvarno vlasništvo se može utvrditi traženjem da druga strana dostavi dokumentaciju o registraciji preduzeća relevantnu za odgovarajuću jurisdikciju. Dokumentacija koju dostavi potencijalno treće lice kao dokaz o stvarnom vlasništvu treba da bude i nezavisno overena. To je razlog zašto je zvanična dokumentacija o registraciji preduzeća najefikasnije sredstvo za utvrđivanje vlasništva. Dokumenta o registraciji potvrđuju da subjekat postoji i ko ga poseduje.

Dokumentacija koju dostavi samo treće lice i koja nije zvanično overena kao tačna neće dokazati stvarno vlasništvo. Često preduzeća dostavljaju spisak članova upravnog odbora ili direktora i smatraju da je to dokaz o vlasništvu. Ne postoji način da se sazna da li je takva informacija tačna i ako se to dogodi, treba ponovo zatražiti da se dostavi dokumentacija o registraciji preduzeća.

U identifikovanju vlasništva nekog subjekta važno je da se identifikuju svi pojedinci koji imaju značajan deoničarski udeo u preduzeću pošto oni imaju kontrolu nad poslovanjem. Obično, širom industrije, treba identifikovati sve deoničare sa 5% - 10% udela ili više. Svi deoničari sa deoničarskim udelom manjim od 5% imaju ograničen ulaz ili uticaj na poslovanje subjekta i kao takvi ne predstavljaju značajan rizik od korupcije.

Ukoliko se učini da je treće lice nevoljno da dostavi ove informacije onda to samo po sebi može biti crvena zastavica. Treba biti pažljiv u pogledu trećih lica gde je vlasništvo registrovano u 'jurisdikciji niskog obelodanjivanja'. Iako postoje mnoga zakonita i etički stabilna preduzeća koja posluju u ovim jurisdikcijama, preporučuje se oprez pošto preduzeća sa kriminalnim namerama mogu upotrebiti niske zahteve obelodanjivanja ovih jurisdikcija u svoju korist.

Takođe postoje i drugi načini utvrđivanja stvarnog vlasništva kroz otvorene izvore u zavisnosti od jurisdikcije. Na primer, mogu postojati informacije dostupne iz odgovarajuće vladine agencije koja uređuje registraciju preduzeća i ovo može biti dostupno onlajn, putem pošte ili lično. Na sajtu trećeg lica takođe se mogu pružiti neke korsine informacije u pogledu krajnjeg vlasništva, iako to nije informacija koja je nezavisno potvrđena i time merodavna.

Ukoliko se pojave poteškoće u utvrđivanju krajnjeg stvarnog vlasništva i treće lice je nevoljno da pruži ove informacije ili da dâ razloge zašto ne može da obezbedi te informacije ili, dostavi dokumentaciju koja svedoči o tome da je dokazano krajnje vlasništvo, dok se, nakon analize, ispostavi da nije, to će sve biti crvene zastavice i preporučuje se oprez. Treba razmotriti mogućnost da se u tom trenutku upute spoljni istražitelji kako bi se utvrdilo stvarno vlasništvo.

2. Finansijska pozadina i plaćanje ugovora

Finansijska pozadina trećeg lica može biti korisna pri utvrđivanju da li postoje rizici od korupcije (i pranja novca). Najjednostavniji pristup je zatražiti drugoj strani da dostavi svoje najnovije finansijske izveštaje.

Finansijski izveštaj potencijalnog trećeg lica obezbeđuje zvaničnu evidenciju njegovih finansijskih aktivnosti. Treba obezbediti da izveštaj sačini renomirani računovođa, kao i da je dovoljno detaljan. Osnovna procena se može izvršiti u vezi sa tim da li su finansijski izveštaji trećeg lica u skladu i u srazmeri sa njegovom navodnom veličinom, uslugama koje obavlja, industrijom u kojoj posluje, kao i načinom na koji trguje.

Nije neophodno da se obavi detaljan pregled niti da se pristupi finansijskim izveštajima kao kada se sprovodi revizija već da se jednostavno potraže bilo kakva neslaganja i plaćanja koja mogu izgledati neuobičajeno ili nedosledno.

Evo nekoliko primera:

- Da li postoje bilo kakva plaćanja koja nisu transparentna, gde nije jasno kome se isplata vrši i zašto? Npr. Postoje li nejasna ili neodređena plaćanja poput „konsultantskih troškova“?
- Da li postoji nešto neuobičajeno u vezi učestalosti plaćanja?
- Da li postoji nešto neuobičajeno u vezi vrednosti plaćanja?
- Takođe treba razmotriti troškove – naročito ako su prekomerni. To bi mogao biti pokazatelj mita
- Da li su naknade trećeg lica u srazmeri sa uslugama koje pruža?

Finansijski izveštaj trećeg lica takođe može pružiti detaljne podatke o stvarnom vlasništvu i ovo se može proveriti u odnosu na dokumentaciju o registraciji preduzeća (videti gore navedeno poglavlje, Stvarno vlasništvo).

Internet takođe može biti korisno sredstvo pri utvrđivanju da li postoje bilo kakve nepovoljne vesti u vezi sa finansijskim aktivnostima preduzeća. Ove informacije takođe omogućavaju procenu finansijske održivosti subjekta koja u zavisnosti od ugovora može biti važan faktor mada nije nužno povezana sa korupcijom (videti Istoriju korupcije u nastavku). Pretrage trgovinskih časopisa onlajn takođe mogu biti od koristi za utvrđivanje finansijskog statusa trećeg lica. Uopšteno govoreći procena se može izvršiti s obzirom na to da li je stepen prisutnosti trećeg lica na internetu srazmeran veličini trećeg lica i usluga koje se nude.

Nadoknada je takođe ključan faktor u posebnoj proveri a posebno naknade za uspešnost nose rizike od korupcije. Ovo je zbog toga što one mogu motivisati subjekat/pojedinca da se uključi u podmićivanje kako bi se osiguralo da ispunjavaju ciljeve koji su potrebni da bi se aktivirala naknada za uspešnost. Od suštinske važnosti je da najviše treba biti oprezan ako treće lice predloži naknadu za uspešnost, jer to može biti pokazatelj namere da se plati mito ili da se stvori crni fond za plaćanje mita.

Slično tome, lokacija bankovnog računa koji treće lice naznači za plaćanje je takođe ključni faktor koji treba razmotriti. Subjekti i pojedinci koji se uključe u koruptivnu aktivnost često usmeravaju korumpirani novac na bankovne račune u jurisdikcijama izvan zemlje u kojoj je preduzeće zasnovano ili izvan zemlje u kojoj preduzeće posluje u pokušaju da sakriju sredstva i izbegnu razotkrivanje. Opet, predlažemo izuzetan oprez ukoliko treće lice predloži bankovni račun u nekoj drugoj jurisdikciji i dalje ispitivanje trećeg lica će biti potrebno.

3. Kompetentnost trećeg lica

Značajan rizik od korupcije postoji kada treća lica ponude uslugu koju nisu kompetentna da pruže, naročito kada će biti u interakciji sa državnim funkcionerima. To je zato što državni funkcioneri i treća lica mogu raditi u dosluhu, a koruptivne isplate se vrše funkcioneru. Preduzeća takođe treba da budu svesna percepcije korupcije kada su strani zvaničnici povezani sa angažovanjem. U cilju ublažavanja rizika od stvarne koruptivne aktivnosti i percepcije koruptivne aktivnosti, ključno je da postoji jasno poslovno opravdanje za angažovanje trećeg lica. U tom pogledu može se pozivati na Portal za suzbijanje korupcije u poslovanju⁹.

Preduzeće bi trebalo da razmotri sledeće:

⁹ Portal za suzbijanje korupcije u poslovanju je internet sajt koji sadrži sveobuhvatne informacije o korupciji i alatima kojima se može izbeći, besplatno. Sajt: <http://www.ganintegrity.com/the-business-anti-corruption-portal/>
10 Ovo bi mogao biti pokazatelj da usluge koje se nude nisu zasnovane na njihovoj profesionalnoj stručnosti.

Da li /je treće lice:

1. Ima iskustva u industriji i zemlji gde će se pružati usluge?
2. Ima kvalifikacije i iskustvo kako bi pružalo usluge koje se zahtevaju prema ugovoru?
3. Obezbedilo procenu konkurencije za taj posao?
4. Poslovno prisutno u zemlji u kojoj će se pružati usluge?
5. Preporučeno od strane javnog funkcionera?
6. Zahtevalo hitna plaćanja ili neuobičajeno visoke provizije?
7. Zahtevalo da se isplate vrše u gotovini, trećem licu ili drugoj zemlji?
8. Predložilo da zna sve 'prave ljude' kako bi se osigurao ugovor? 10
9. Izabrano na transparentan način?

Na kraju, da li postoje dovoljni poslovni razlozi za dodelu ugovora ovom trećem licu? I naročito, da li su usluge neophodne?

Gore navedeni koraci će ublažiti rizik od angažovanja trećeg lica iz pogrešnih razloga i takođe, u slučaju sumnje nastale u vezi sa legitimnošću angažovanja, poslovno opravdanje za izbor će biti jasno.

4. Izvori javnih dokumenata: Istorija korupcije i nepovoljne vesti

Osnovni korak u procesu posebne provere je da se sazna da li postoje bilo koje nepovoljne vesti povezane sa trećim licem i naročito, da li postoji bilo kakva istorija nemoralne poslovne prakse, korupcije ili drugih kriminalnih aktivnosti ili istraga ili optužbi o istim.

Treba sprovesti istraživanje kako bi se saznalo da li postoje bilo kakve informacije u javnom domenu koje bi ukazale na istoriju takvih aktivnosti. Ovo istraživanje se može obaviti putem jednostavne pretrage na internetu.

Mogu se obaviti pretrage javno dostupnih informacija, kako sledi:

- Opšta pretraživanja medija na internetu, uključujući nacionalne i lokalne vesti
- FCPA Blog ¹¹
- Trgovinski časopisi
- Sudski rasporedi predmeta

Predloženi termini za pretraživanje:

„Naziv trećeg lica I“:

- „korupcija“
- „mito“
- „osuđujuća presuda“
- „istraga“
- „optužbe“
- „optužnica“
- „krivično delo /“kriminal“
- „provizija“
- „ocene klijenata“

Za detaljniju pretragu, o drugim stranama većeg rizika, postoji niz preciznijih, javno dostupnih izvora koji se mogu pretražiti:

- Sajt Ministarstva pravde (SAD) ¹⁰
- Sajt američke Komisije za hartije od vrednosti (SAD) ¹¹
- Sistem za nagrađivanje rukovodstva (SAM) ¹²
- Kancelarija za kontrolu inostranih sredstava (OFAC) Specijalno određene nacionalne liste blokiranih lica (SDN)
- Američko Ministarstvo privrede, Biro za industriju i hartije od vrednosti, Spisak strana od interesa ¹³
- Kancelarija za ozbiljne prevare (Velika Britanija) ¹⁴
- Spisak nepodobnih firmi Svetske banke ¹⁵
- Spisak nepodobnih subjekata Evropske banke ¹⁶
- Spoljna akcija Evropske Unije, Konsolidovana lista lica, grupa i subjekata u skladu sa finansijskim sankcijama EU ¹⁷
- Interpol- crvene poternice ¹⁸
- Spiskovi za oduzimanje licence za rad i sankcije – relevantni organi vlasti imaju informacije dostupne onlajn

Koristan izvor u pronalaženju više informacija o istoriji trećeg lica može biti obavljanje razgovora licem u lice (ako je primenjivo) ili slično (npr. telefonski poziv) i traženje informacija direktno od preduzeća o njihovoj istoriji. Ovaj intervju se može obaviti na samom početku posebne provere, ali može biti korisno da se prvo sazna da li postoje bilo koje prepoznatljive crvene zastavice u vezi sa nemoralnim, koruptivnim ili drugim kriminalnim radnjama.

Ukoliko se identifikuju crvene zastavice koje se odnose na neodgovarajuće aktivnosti, to neće nužno značiti da treće lice ne može biti angažovano, često će biti moguće preduzeti korake da bi se rizik ublažio. Ublažavanje rizika često jednostavno uključuje pronalaženje dodatnih informacija kako bi se bolje shvatio rizik i odredio njegov obim. U mnogim okolnostima ovo se može dobiti direktno od samog preduzeća. Na primer, može se desiti da je treće lice ili zaposleni trećeg lica osuđeno za korupciju nekoliko godina ranije i od tada je treće lice otpustilo pojedinca, primenilo program za usaglašeno postupanje za borbu protiv korupcije i postoji dokaz o čvrstom “primeru sa vrha” i dobroj etici i kulturi usaglašenosti. U ovom slučaju crvena zastavica se može smatrati uklonjenom. O ublažavanju rizika detaljnije videti Poglavlje 3 u nastavku.

5. Reputacija: Konsultovanje poslovnih preporuka

¹⁰ www.justice.gov/

¹¹ www.sec.gov/

¹² <https://www.sam.gov/>

¹³ <http://www.bis.doc.gov/complianceandenforcement/liststocheck.htm>

¹⁴ www.sfo.gov.uk/

¹⁵ <http://web.worldbank.org/external/default/main?theSitePK=84266&contentMDK=64069844&menuPK=116730&pagePK=64148989&piPK=64148984>

¹⁶ <http://www.ebrd.com/ineligible-entities.html>

¹⁷ http://eeas.europa.eu/cfsp/sanctions/consol-list/index_en.htm

¹⁸ <http://www.interpol.int/INTERPOL-expertise/Notices>

Reputacija trećeg lica je jasno povezana sa istorijom preduzeća i pitanjem da li postoje bilo kakve nepovoljne vesti, ali reputacija se takođe može razmatrati i u uopštenijem smislu. Najdirektniji način procene reputacije trećeg lica je traženje preporuka od onih koji su sa njima prethodno saradivali. Trećem licu se može pristupiti direktno za dobijanje kontakt informacija o onima koji će biti u mogućnosti da obezbede preporuke koje mogu biti u usmenom ili pisanom obliku. Ukoliko su preporuke usmene, treba sačiniti istovremeni zapis razgovora. Preduzeće treba da osigura da oni koji daju preporuke daju odgovore na sledeća pitanja:

1. Koliko dugo poznajete treće lice?
2. U kom svojstvu poznajete treće lice?
3. Da li ste imali ikakvih problema sa trećim licem?
4. Da li ste ikada imali bilo kakvih problema vezanih za korupciju u pogledu trećeg lica?
5. Da li znate za bilo kakve optužbe za kriminalne aktivnosti protiv trećeg lica ili bilo koga od njegovih zaposlenih?
6. Da li smatrate da je treće lice pošteno u svom poslovanju?
7. Da li znate da li je treće lice imalo bilo kakve veze sa državnim funkcionerima ili vladinim agencijama?
8. Da li znate da li bilo ko od zaposlenih trećeg lica ili članova porodice ima bilo kakve veze sa državnim funkcionerima ili vladinim agencijama?

Za treća lica koja su novi subjekti i možda nemaju postojeće veze neće biti moguće dobiti preporuke. U ovim slučajevima može se osloniti na istraživanja prošlosti vlasnika subjekta i opšte pretrage o nepovoljnim vestima.

6. Pristup etici i usaglašenosti

Kroz etiku i proces usaglašenosti trebalo bi izvršiti procenu pristupa koji treće lice ima prema posebnoj proveri i postavljenim pitanjima. Moguće je proceniti opšti stav subjekta prema posebnoj proveri i uopštenije prema etičkom poslovanju. Postoji niz ključnih pokazatelja pozitivne kulture u ovom pogledu koje treba napomenuti tokom ovog procesa

Ključni pokazatelji su:

- Da li treće lice ima uspostavljen sopstveni program za usaglašeno postupanje i etiku? Ukoliko je tako, to će osigurati da treće lice ovo pitanje shvata ozbiljno. Ukoliko ne postoji program za usaglašeno postupanje i etika, treba direktno sprovesti istrage o tome kako treće lice namerava da upravlja rizicima od korupcije. Naročito, mogu odgovoriti na pitanja kako rešavaju pitanje poklona i ukazane pažnje ili anagažovanja koja uključuju vladine posrednike.
- Da li treće lice ima uspostavljenju svoju sopstvenu proceduru posebne provere? Ako ima podugovarače, kako će proceniti i upravljati rizicima koje oni mogu predstavljati? Imperativ je da preduzeće obezbedi da se posebna provera sprovede za podizvođeće koji obavljaju posao prema ugovoru za koje je anagažovano treće lice (za detalje videti Standardne mere zaštite u nastavku).
- U vezi sa postojećom etikom i postupkom usaglašenosti je i to da li postoji „primer sa vrha“ – to znači da li postoji podrška usaglašenom postupanju za suzbijanje korupcije od strane višeg rukovodstva organizacije. Ovo će ukazati na to u kolikoj meri je etika i usaglašenost prioritet za treće lice.
- Slično tome, ukoliko je treće lice nevoljno da se uključi u program posebne provere, pruži informacije ili ukoliko postoji nedostatak transparentnost u vezi sa bilo kojom fazom, to može biti pokazatelj rizika od korupcije i nedostatka razumevanja.
- Od trećeg lica se može tražiti da dostavi politike borbe protiv korupcije koje su uspostavljene, kao i zahteve obuke svojih zaposlenih za borbu protiv korupcije. Ovo je dobar pokazatelj postojanja „primera sa vrha“ i kulture.
- Preduzeće može rezmenjivati svoje sopstvene politike za borbu protiv korupcije i obezbediti da ugovor sadrži klauzulu koja od trećeg lica zahteva da poštuje zahteve sadržane u tim politikama. Odgovor trećeg lica na ovo, kao i komentari na politike će takođe obezbediti koristan uvid u njihovu kulturu.
- U slučaju da postoje crvene zastavice u vezi sa stavom i razumevanjem zahteva za suzbijanje korupcije, ali koje nisu tako značajne da se angažovanje ne bi moglo nastaviti, preduzeće može predložiti da obezbedi obuku o borbi protiv korupcije trećem licu. Ovo može biti korisno za ublažavanje identifikovanih crvenih zastavica.

Odeljak 3 – Šta raditi sa ishodima?

Sledeća faza posebne provere se bavi ishodima preduzetih istraga; ovo se može obaviti na dva načina:

1. Identifikovane su crvene zastavice koje se moraju rešiti ili ublažiti; ILI,
2. Nisu identifikovane crvene zastavice tokom procesa posebne provere tako da se angažovanje može nastaviti.

Ukoliko crvene zastavice nisu identifikovane ni u jednoj fazi istrage posebne provere onda preduzeće može nastaviti sa angažovanjem, u uverenju da su preduzeti razumni koraci da se provere rizici od

korupcije trećeg lica. Idealno bi bilo da odluku da se nastavi sa angažovanjem donese pojedinac u okviru preduzeća koji nije direktno uključen u ugovor i može da donese nepristrasnu odluku. Kada se vrši procena, sve faze treba razmotriti i pažljivo uporediti uz pažnju usmerenu celokupnoj kulturi koje je treće lice pokazalo tokom procesa.

Ukoliko su crvene zastavice identifikovane onda je važno preduzeti dodatne radnje pre nego što se zaključi bilo kakav ugovor. Biće potrebno rešiti ili ublažiti crvene zastavice. U mnogim okolnostima najdirektniji način rešavanja crvene zastavice će biti da se treće lice kontaktira direktno i od njega zatraži da dostavi dodatne informacije kako bi se razjasnio problem koji je označen putem posebne provere. Konkretno, treće lice treba pitati koje mere je preduzelo da spreči da se ista aktivnost ponovo ne dogodi.

Ukoliko se crvene zastavice ne mogu rešiti onda će biti potrebno preduzeti radnje da se ublaže rizici. Često se rizici mogu ublažiti jednostavnim zdravorazumskim postupcima, neki primeri su u nastavku.

Ranije optužbe ili osude za korupciju

- Ako se crvena zastavica odnosi na prethodne optužbe ili korporativne osude za korupciju to ne znači nužno da nije moguće nastaviti angažovanje. Zaista, mnoga preduzeća značajno unaprede svoje postupke usaglašenosti borbe protiv korupcije nakon rešenja spora sa izvršnim organima zbog kršenja zakona protiv mita. U nekim slučajevima takvo poboljšanje i unapređenje je uslov za rešavanje spora.
- Ukoliko je koruptivna aktivnost prošlost (stara nekoliko godina) i uspostavljeni su postupci etike i usaglašenosti kako bi se bavilo okolnostima koje su dovele do korupcije, poput otpuštanja odgovarajućih zaposlenih, onda se crvena zastavica može smatrati irelevantnom.
- Ukoliko postoji zabrinutost iako je prethodni problem iz prošlosti adekvatno rešen, ostaje nedostatak razumevanja zakona o suzbijanju korupcije i etike i usaglašenosti u okviru trećeg lica (iako nema namera za korupciju), onda preduzeće može tražiti da se obezbedi obuka o suzbijanju korupcije za odgovarajuće zaposlene trećeg lica kao uslov angažovanja.
- Slično tome, preduzeće može nametnuti kao uslov angažovanja da treće lice usvoji politiku za suzbijanje korupcije koju će odobriti priznata nevladina organizacija.

Istrage koruptivnih aktivnosti

- Ukoliko se crvene zastavice odnose na prošlu istragu koruptivne aktivnosti gde nije došlo ni do kakvih osuđujućih presuda, onda se crvena zastavica može smatrati ublaženom, iako bi bilo mudro tražiti dodatne informacije o okolnostima i istoriji istrage. Preduzeće takođe može razmotriti postavljanje uslova kako bi se smanjio bilo koji opaženi rizik kao što je obuka ili politike za suzbijanje korupcije. Ovo treba osnažiti putem ugovornih odredbi.
- Slično tome, ukoliko je istraga u toku to ne znači nužno da je nastavak angažovanja sprečen već treba biti oprezan i pažljivo razmotriti odgovor trećeg lica na istragu: da li se istraga i optužbe odnose na usluge koje preduzeće traži i da li je to u zemlji/zemljama gde će se usluge obavljati? Druga značajna razmatranja su: da li je treće lice otvoreno i transparentno, da li je uključeno u istragu i da li nastoji da preduzme korake kako bi se otklonili identifikovani problemi?
- Može se dogoditi da je crvena zastavica zasnovana na neodrživim glasinama koje nisu zvanično istražene od strane organa vlasti ili izvršnih organa ili nisu dokazane na sudu, tribunalu ili slično. U ovim okolnostima može biti moguće nastaviti sa sprovođenjem ugovora. Preporučuje se da se prati da li će se situacija promeniti.

Crvena zastavica koja se odnosi na ponašanje određenog zaposlenog

- Crvena zastavica koja se odnosi na nekog određenog zaposlenog može takođe biti slučaj zamene identiteta i to uvek treba imati na umu, naročitu pažnju treba posvetiti imenima pojedinaca koja mogu biti česta u odgovarajućim jurisdikcijama, gde ovo može biti slučaj. Crvena zastavica se često može ublažiti putem zahteva da se potvrdi identitet zaposlenog i proveravanja u odnosu na informacije pružene u identifikovanoj publikaciji*

Ostali koraci u procesu posebne provere, a naročito upitnik, mogu obezbediti dovoljno ohrabrenje za ublažavanje crvene zastavice i omogućiti nastavak angažovanja bez potrebe da se stvar iznosi potencijalnom trećem licu. Gde to nije moguće ili gde su optužbe ozbiljnije biće neophodno tražiti objašnjenje druge strane.

Preduzeća se ohrabruju da se oslanjaju na postojeće iskustvo i znanje o poslovanju i industriji koje poseduju njihovi viši rukovodioci. Detaljno poznavanje industrije će pomoći u procenjivanju identifikovanih rizika i odlučivanju da li je potrebno preduzeti bilo kakvo ublažavanje; takođe će pomoći pri osmišljavanju zdravorazumskih, ali čvrstih rešenja. Idealno bi bilo da viši rukovodilac koji nije direktno uključen u dodeljivanje ugovora razmotri ublažavanje rizika.

***Pre kontaktiranja potencijalnog trećeg lica u pogledu bilo koje crvene zastavice, molimo da razmotrite upozorenje u nastavku**

Oprez pri pristupanju potencijalnom trećem licu sa nepovoljnim vestima

U okolnostima kada se smatra neophodnim da se direktno traže objašnjenja od trećeg lica, takav pristup treba obaviti sa oprezom i diplomatski zato što postoji mogući rizik od klevete. Ukoliko će se preduzeti ovakav pristup, crvene zastavice treba predložiti drugoj strani na način koji nije optuživački, kao i na način koji jasno pokazuje da preduzeće ne deli mišljenje publikacije, nije ni na koji način formiralo nikakav zvanični stav i da prosto želi da skrene pažnju trećeg lica na nepovoljne vesti kako bi ono imalo priliku da da svoj komentar.

Najmudriji pristup bi bio da se susretnu licem u lice i da se obezbedi primerak odgovarajuće publikacije kako bi je treće lice moglo pročitati. Ukoliko nije primenjivo ili ekonomično obaviti sastanak licem u lice, preduzeće bi moglo obezbediti detalje o tome gde su nepovoljne vesti pronađene, poput sajta, autora i datuma objavljivanja. Tako treće lice može da pronađe publikaciju i onda se objašnjenje može zatražiti putem elektronske pošte ili telefona. Preporučuje se da se savet traži od pravnog savetnika za klevetu ukoliko ne postoji zabrinutost u vezi sa ovim korakom. Gore nevedeno ne predstavlja pravni savet u vezi sa klevetom, već jednostavno preporuku.

U okolnostima kada su crvene zastavice toliko ozbiljne da se ne mogu ublažiti putem gore navedenih radnji, ili ako i dalje postoji zabrinutost, kao i kada preduzeće ima dostupne finansijske resurse može biti neophodno uputiti spoljnog posrednika da sprovede posebnu proveru. Postoje takođe dostupne pretplatne baze podataka koje se, opet, ako preduzeće ima dostupne resurse, mogu iskoristiti da se identifikuju crvene zastavice poput toga da li se treće lice pojavljuje na listama sankcija, da li je u vlasništvu države, kao i da li je umešano u kriminalne aktivnosti/istrage.¹⁹

Poglavlje 4 – Standardne mere zaštite

Nakon posebne provere, ukoliko je doneta odluka da se nastavi sa angažovanjem, onda se moraju preduzeti neke dodatne radnje kao mere zaštite, pre konačne odluke o angažovanju kako bi se osiguralo da je preduzeće dovoljno zaštićeno.

¹⁹ Na primer, Svetska porera (*World Check*), Svetska usaglašenost (*World Compliance*) i Rizici i usaglašenost njujorške berze (*Dow Jones Risks and Compliance*)

Nezavisni nadzor

Preduzeće treba da obezbedi da postoji nezavisni nadzor procesa posebne provere. Potrebno je da postoji nezavisna odgovornost, kao i na taj način pogodan, viši zaposleni, koji nije direktno uključen u angažovanje, koji će nadgledati proces. Zaposleni koji je predložio angažovanje ne može biti u stanju da objektivno proceni informacije prikupljene tokom posebne provere i izvrši nepristrasnu procenu. U zavisnosti od resursa u okviru preduzeća, može biti prikladno da se imenuje pojedinac u funkciji etike i usaglašenosti koji bi imao ovu ulogu.

Ugovor - Klauzule za suzbijanje korupcije

Preduzeće bi trebalo da obezbedi da ugovor sadrži klauzule za suzbijanje korupcije koje zahtevaju od trećeg lica da se pridržava važećih zakona o suzbijanju korupcije; na taj način može se obezbediti neka zaštita. Za dalja uputstva, pogledajte Klauzulu za suzbijanje korupcije Međunarodne trgovinske komore.²⁰

Posebna provera lanca snabdevanja

Rizici koji su povezani sa ugovaranjem sa trećim licem za obavljanje usluga u ime preduzeća ostaju niže u lancu snabdevanja. To znači da preduzeće može biti odgovorno za postupke podizvođača trećeg lica, za koga se utvrdi da je umešan u koruptivnu aktivnost. Ako treće lice namerava da angažuje podizvođača za usluge koje se pružaju u skladu sa ugovorom, potrebno je sprovesti posebnu proveru podizvođača. Obim posebne provere će zavistiti od veličine kako trećeg lica tako i podizvođača.

Preduzeće bi trebalo da obezbedi da postoji klauzula u okviru pisanog sporazuma koja obavezuje treće lice da zahteva saglasnost za podugovaranje. Ukoliko se usluge podugovaraju, srazmerna posebna provera treba da se sprovede za podizvođača. U zavisnosti od veličine trećeg lica, preduzeće može pomoći u sprovođenju posebne provere podizvođača kako bi zaštitilo sebe. Ovo je važan faktor za preduzeće, a i za sud zasnovan na rizicima koji se odnose na podizvođača i dostupne resurse. U zavisnosti od prirode usluga koje se pružaju, kao i od obima ugovora, podizvođač može imati ograničenu ulogu pa bi se tako posebna provera mogla direktno sprovesti i zahtevala bi minimalne resurse. U slučaju da se veliki deo ugovora podugovara, to može biti crvena zastavica samo po sebi i zahteva istragu od strane preduzeća.

Praćenje

Jednom kada je treće lice angažovano za pružanje usluga, posebna provera se ne završava. Treba obezbediti kontinuirani nadzor ponašanja i aktivnosti trećeg lica. Preduzeće bi trebalo da nastavi da prati treće lice.

Jedan jednostavan, ali efikasan, način da se to uradi je održavanje kontinuiranog dijaloga sa trećim licem u kojem će se postavljati pitanja u vezi sa borbom protiv korupcije. U praksi, to može biti tačka dnevnog reda kao deo rutinskih i redovnih poslovnih sastanaka za upravljanje ugovorom. Drugi isplativ način je da se od trećeg lica zatraži jasna dokumentacija za usluge pružene pre izvršenja isplate ili bar ugovorno pravo da se to učini. Zaposleni sa odgovarajućim kvalifikacijama treba da pregleda i odobri fakture. Trebalo bi razmotriti da li postoji bilo šta neuobičajeno u vezi sa zahtevom za plaćanje i da li je iznos srazmeran pruženim uslugama, kao i da li je u skladu sa prvobitnim

²⁰ <http://www.iccwbo.org/Advocacy-Codes-and-Rules/Document-centre/2012/ICC-Anti-corruption-Clause/>

ugovorom. Ukoliko su identifikovane bilo koje crvene zastavice, plaćanje bi trebalo staviti na čekanje dok se crvene zastavice ne ublaže ili ne razreše.

U okolnostima kada se ugovor zaključuje na duži vremenski period, u zavisnosti od obima rizika (kako će biti identifikovano tokom prvobitnog postupka posebne provere) može biti potrebno da se ažurira postupak posebne provere. Na preduzeću je da odredi učestalost posebne provere. Posebna provera treba da bude učestalija kod ugovora koji predstavljaju veći rizik, u zavisnosti od okolnosti i dostupnih resursa.

Upravljanje evidencijom i zadržavanje

Od suštinske je važnosti da se svaki korak posebne provere jasno dokumentuje kako bi postojao jasan dokaz o koracima koje je preduzeće preduzelo da se ublaže rizici povezani sa trećim licima sa kojima se ugovara. Ukoliko neki problem iskrsne u budućnosti, poput toga da treće lice bude optuženo za koruptivnu radnju u vezi sa ispunjenjem radova za preduzeće, preduzeće će biti u mogućnosti da pokaže da je preduzelo sve razumne korake kako bi se izbegla umešanost u takvu radnju. Da li će ovo obezbediti dokaz za odbranu u slučaju da se treće lice goni zavisi od zakona merodavnog u određenoj jurisdikciji, kao i konkretnih okolnosti. Čak iako ne predstavlja izričitu odbranu, verovatno će biti snažan faktor za ublažavanje.

Evidencija o posebnoj proveru, kao što je slučaj sa većinom evidencija, može se čuvati u elektronskom obliku, ali je preduzeće mora čuvati dovoljno dugo. Istrage korupcije mogu trajati godinama od početka do zaključivanja istrage; pored toga, mnoge od njih ni ne počinju godinama nakon što se takva aktivnost i desila. Preporučuje se vremenski okvir od 10 godina, ali vremenski okvir treba da odredi pojedinačno preduzeće i može zavisi od resursa preduzeća i lokalnih zakona o privatnosti. Zaista, u nekim okolnostima može biti neophodno tražiti pravni savet u vezi sa lokalnim zakonima o privatnosti.

Treba zapamtiti sledeće principe:

- Preduzeće treba da zadrži pisanu evidenciju koja svedoči o tome da je sprovedena posebna provera i da su svi identifikovani rizici pažljivo razmotreni i ublaženi koliko je bilo praktično moguće.
- Evidenciju treba čuvati značajan vremenski period; ovo može zavisi od lokalnih zakona, politika preduzeća i resursa.
- Ukoliko ne postoji nikakva evidencija o posebnoj proveru ne postoji ni način da se dokaže da je sprovedena.

Dodatak A

Ovaj dokument predstavlja sredstvo koje interno koriste oni koji su u okviru preduzeća nadležni za sprovođenje posebne provere kako bi se osiguralo da je svaka faza procesa posebne provere završena; to je kontrolna lista koja se koristi svaki put kada se sprovodi posebna provera. Takođe služi kao sažeti dokument koji potvrđuje nalaze posebne provere.

Dodatak B

Ovaj dokument je upitnik koji je opisan u čitavom ovom Uputstvu i koji se šalje trećem licu kao deo procesa posebne provere. Ukoliko se obavljaju razgovori sa trećim licem (bilo virtuelno ili licem u lice) može se takođe koristiti kao osnova za strukturu intervjua.

Posebna porvera: Uputstvo za mala i srednja preduzeća

Dodatak A

Upitnik za internu posebnu proveru

Podaci o trećem licu

1. Ime potencijalnog trećeg lica
2. Osoba za kontakt trećeg lica
3. Aktivnost preduzeća
4. Veličina potencijalnog trećeg lica (tj. Koliko otprilike ima zaposlenih?)

Rizik

1. U kojoj državi je sedište trećeg lica, u kojoj državi će se ugovor sprovesti?
2. Koja je vrednost ugovora?

Državni funkcioneri

1. Da li je treće lice u državnom vlasništvu ili delimično u državnom vlasništvu? Ukoliko je tako, molimo dostavite pojedinosti i uzmite u obzir zaposlene kao javne funkcionere.
2. Da li su bilo koji vlasnici, direktori, službenici ili bilo koji zaposleni trećeg lica sadašnji ili bivši javni funkcioneri? Ako jesu, molimo dostavite detalje.
3. Da li bilo ko od vlasnika, direktora, službenika ili bilo kojih zaposlenih trećeg lica ima lične, porodične ili bilo koje veze sa javnim funkcionerima? Ako je tako, molimo navedite pojedinosti:

Stvarno vlasništvo

Pribavite od subjekta dokumentaciju o registraciji preduzeća i odgovorite na sledeća pitanja:

1. Da li je krajnje stvarno vlasništvo potvrđeno dostavljenom dokumentacijom? Ako nije, ponovo se obratite subjektu i tražite dodatne informacije.
2. Da li dostavljena dokumentacija nezavisno potvrđuje vlasništvo? Molimo imajte u vidu da dokumentacija sačinjena od strane samog subjekta nije pouzdana pošto nije nezavisna.
3. Da li su svi deoničari koji poseduju značajan deoničarski udeo (obično od 5% ili više) identifikovani, sa potvrđenim procentom njihovog vlasništva? Molimo unesite pojedinosti u nastavku.

Finansijska pozadina

Pribavite poslednje finansijske izveštaje od potencijalnog trećeg lica i odgovorite na sledeća pitanja:

1. Da li je izveštaj sačinjen od strane renomiranog računovođe?
2. Da li je računovođa identifikovao bilo koje probleme poput sledećih:
 - i. Česte isplate izvršene neidentifikovanom trećem licu, ili identifikovanom trećem licu, ali iz nejasnih razloga;
 - ii. Značajna isplata neidentifikovanom trećem licu ili identifikovanom trećem licu, ali iz nejasnih razloga;
3. Da li su prihodi i dobit srazmerni veličini subjekta?
4. Gde je lociran bankovni račun?

Poslovno opravdanje ugovora

1. Koje usluge treće lica treba da pruži?
2. Zašto su te usluge potrebne?

Kompetentnost trećeg lica

1. Koje iskustvo, kvalifikacije i veštine potencijalno treće lica ima da bi ispunilo uslove ovog ugovora?
2. Kako je potencijalno treće lica izabrano?

Istorija korupcije i nepovoljne vesti

1. Da li postoji bilo koji dokaz o istoriji korupcije (tj. osuđujuće presude), a ako dâ, molimo navedite pojedinosti.
2. Da li postoje bilo koje optužbe za korupciju ili istrage o korupciji?
3. Da li postoje bilo koji dokazi o bilo kojim drugim nepovoljnim vestima u vezi sa trećim licem?

Reputacija

1. Pribavite tri zadovoljavajuće preporuke od postojećih drugih strana potencijalnog trećeg lica?
2. Postavite sledeća ključna pitanja:
 - a) Koliko dugo poznajete treće lice?
 - b) U kom svojstvu poznajete treće lice?
 - c) Da li ste imali bilo kakve probleme sa trećim licem?
 - d) Da li ste ikada imali bilo kakvih problema u vezi sa korupcijom u pogledu trećeg lica?
 - e) Da li znate za bilo kakve optužbe za kriminalnu aktivnost protiv trećeg lica ili bilo koga od njegovih zaposlenih?
 - f) Da li smatrate da treće lice pošteno obavlja svoja poslovanja?
 - g) Da li znate da li treće lice ima bilo kakve veze sa javnim funkcionerima ili vladinim agencijama?
 - h) Da li znate da li bilo ko od zaposlenih trećeg lica ili članova porodice zaposlenih ima bilo kakve veze sa javnim funkcionerima ili vladinim agencijama?
3. Pobrinite se da pitate one koji daju preporuke da li su imali ikakvih problema u vezi sa korupcijom ili nedostatkom etičkog ponašanja.
4. Molimo rezimirajte tri preporuke.

Kultura usaglašenosti

1. Kako je potencijalno treće lice odgovorilo na proces posebne provere (pozitivno ili nevoljno)?
2. Da li je treće lice uopšte izbegavalo posebnu proveru?
3. Da li je bilo bilo kakvih poteškoća u pribavljanju potrebnih informacija od trećeg lica?

Posebna provera trećeg lica za suzbijanje korupcije:

Uputstvo za mala i srednja preduzeća

Dodatak B

Uputnik za suzbijanje korupcije koji se šalje trećem licu

Podaci o preduzeću

Ime pojedinca/preduzeća

Registrovano sedište

Datum osnivanja

Grad, država, poštanski broj, broj telefona, e-mail, sajt preduzeća

Podaci o bankovnom računu uključujući lokaciju

Sva prethodna imena ili drugi trgovinski nazivi

Sve kompanije pridružnice (uključujući filijale)

Aktivnost/aktivnosti preduzeća

Država u kojoj će se ugovor sprovoditi

Država osnivanja/sedišta

Povezanost sa našim Preduzećem

Molimo objasnite kako je došlo do ovog predloženog ugovora? Da li imate već postojeće veze sa našim Preduzećem?

Kako je Vaše preduzeće izabrano za sprovođenje ovog ugovora?

Predloženi ugovor

Priroda predloženog ugovora tj. ugovor za jednokratne usluge, autorski ugovor, okvirni ugovor?

Usluge koje se pružaju

Koliko dugo Vi/Vaše preduzeće pružate usluge koje ćete pružati u skladu sa ovim ugovorom?

Molimo opišite Vaše iskustvo i kvalifikacije za pružanje ovih usluga:

Prethodni ugovori

Da li ste imali ranije poslovne odnose sa našim Preduzećem? Ukoliko jeste,

- Molimo Vas da opišete ugovor/e
- Dostavite datume ugovora
- Ko su bile ključne osobe za kontakt u ovom Preduzeću za potrebe prethodnog/ih ugovora

Molimo navedite pojedinosti o postojećim i/ili prethodnim klijentima:

Vlasništvo

Molimo navedite sve deoničare ili vlasnike koji imaju finansijski interes u vašem poslovanju od 5% ili više. (Ukoliko je vlasnik pravno lice koje privatno posluje, molimo dostavite nezavisno overene podatke kako bi se identifikovao krajnji stvarni vlasnik/vlasnici)

Vlasnik Uloga u preduzeću Država u kojoj je zasnovano % vlasništva

Rukovodstvo i ključni zaposleni uključujući generalne direktore, komercijalne direktore, rukovodioca realizacije ugovora (osim vlasnika)

Navedite sve pojedince koji imaju rukovodeću ulogu u okviru preduzeća

Ime rukovodioca/ključnog zaposlenog	Radno mesto	Uloga

Odeljak u nastavku se odnosi na državne funkcionere – molimo pogledajte definiciju u nastavku radi uputstva:

Definicija državnih funkcionera (bilo da su domaći ili inostrani javni funkcioneri)

Državni funkcioneri mogu obuhvatiti, i ne ograničavaju se na sledeće:

- *Zvaničnika ili zaposlenog u bilo koj vladi, ili bilo kojoj agenciji, ministarstvu ili odseku vlade (na bilo kom nivou).*
- *Bilo kog pojedinca koji nastupa u zvaničnom svojstvu za vladu bez obzira na čin ili poziciju.*
- *Zvaničnika ili zaposlenog preduzeća koje je u potpunosti ili delimično u državnom vlasništvu.*
- *Političku stranku ili funkcionera političke stranke.*
- *Kandidata za političku funkciju.*
- *Zvaničnika ili zaposlenog u javnoj međunarodnoj organizaciji, poput Ujedinjenih Nacija ili Svetske banke.*
- *Neposrednog člana porodice svih gore navedenih.*

OECD definiše „Strane javne funkcionere“ kao bilo koje lice koje ima zakonodavnu, upravnu ili pravosudnu funkciju strane zemlje, bez obzira da li je imenovano ili izabrano; svako lice koje izvršava javnu funkciju za stranu zemlju, uključujući javnu agenciju ili javno preduzeće; kao i svakog zvaničnika ili zastupnika javne međunarodne organizacije“

Vlasnici, rukovodstvo, zaposleni koji su državni funkcioneri (uključujući i sve zastupnike preduzeća)

Da li su bilo koji vlasnici, rukovodioci ili zaposleni državni funkcioneri? Ako jesu, molimo navedite pojedinosti:

Ime	Radno mesto	Uloga & uticaj na svakodnevno poslovanje	Zvanična pozicija	Zvanične dužnosti

Veze preduzeća sa organima vlasti i državnim funkcionerima

Da li obavljate bilo kakve poslove za vladu?

Ako je odgovor na prethodno pitanje da, da li bi to moglo da bude u sukobu sa Vašim obavezama prema našem Preduzeću u skladu sa ovim ugovorom?

Da li je potrebno da komunicirate sa javnim funkcionerima kako biste sproveli ovaj ugovor?

Ako je odgovor na prethodno pitanje da, molimo navedite pojedinosti i objasnite obim odnosa koji Vaše preduzeće ima sa državnim funkcionerom/funkcionerima:

Da li Vaše preduzeće daje bilo kakve donacije političkim strankama? Ako da, molimo da navedete pojedinosti kojima biste to objasnili.

Srodnici koji su državni funkcioneri

Da li je/su bilo koji srodnik/srodnici vlasnika, rukovodioca ili zaposlenih državni funkcioner/i? Ako jesu, molimo navedite pojedinosti:

Ime zaposlenog & radno mesto	Uloga & uticaj na svakodnevno poslovanje	Ime srodnika i odnos	Zvanična pozicija srodnika	Zvanične dužnosti srodnika

Da li srodnik ima bilo kakav uticaj na ili vezu sa poslovanjem Vašeg preduzeća? Molimo navedite pojedinosti:

Da li postoji bilo kakav rizik od percepcije da bi taj srodnik mogao uticati na poslovanje Vašeg preduzeća ili ovaj ugovor? Molimo navedite detalje:

Svest o suzbijanju korupcije

Da li možete da objasnite šta je to korupcija?

Indeks percepcije korupcije organizacije *Transparency International* [2011] rangira [unesite naziv države] na broju [unesite rangiranje] od 178 zemalja – Da li mislite da je to pošteno? Molimo Vas da objasnite.

Da li poznajete međunarodne zakone o suzbijanju korupcije?

Da li možete da navedete primere međunarodnih zakona o suzbijanju korupcije?

Da li postoje neki slični zakoni u Vašoj zemlji?

Da li imate bilo kakva pitanja o politici našeg preduzeća za suzbijanje korupcije?

Usaglašenost

Da li Vaše preduzeće ima svoje sopstvene politike za suzbijanje korupcije i program etičke usaglašenosti ? Molimo navedite pojedinosti:

Da li su Vaši zaposleni obučeni za prakse suzbijanja korupcije? Ako jesu, molimo navedite pojedinosti (uključujući učestalost):

Da li Vaše preduzeće ima bilo koju drugu komunikaciju u vezi sa korupcijom?

Borba protiv korupcije – istrage/optužbe

Da li je ikada bilo istraga ili optužbi za korupciju u vezi sa Vašim preduzećem, bilo kojim zaposlenim ili zastupnikom preduzeća? Ako jeste, molimo navedite pojedinosti:

Ako je odgovor na prethodno pitanje dâ, molimo navedite koje korektivne mere je Vaše preduzeće preduzelo:

Da li je bilo ko od Vaših podugovarača ikada bio predmet istraga ili optužbi za korupciju? Ako jeste, molimo navedite pojedinosti:

Ako je odgovor na prethodno pitanje dâ, molimo navedite koje korektivne mere je Vaše preduzeće preduzelo:

Svetska poslovna organizacija

Međunarodna trgovinska komora je svetska poslovna organizacija čija je misija da promoviše otvorenu trgovinu i ulaganje, kao i da pomogne preduzećima da odgovore na izazove i mogućnosti svetskog tržišta koje se sve više integriše.

Sa interesima koji obuhvataju svaki sektor privatnog poslovanja globalna mreža Međunarodne trgovinske komore obuhvata više od 6 miliona preduzeća, privrednih komora i poslovnih udruženja u više od 130 zemalja. Članovi Međunarodne trgovinske komore rade kroz nacionalne odbore u svojim državama kako bi rešili poslovne probleme i preneli stavove Međunarodne trgovinske komore njihovim vladama.

Međunarodna trgovinska komora prenosi stavove i prioritete međunarodnog poslovanja kroz aktivno angažovanje u Ujedinjenim Nacijama, Svetskoj trgovinskoj organizaciji, grupi G20 i drugim međuvladinim forumima.

Blizu 3,000 stručnjaka iz Međunarodne trgovinske komore ulažu svoje znanje i iskustvo u izgradnju stava Međunarodne trgovinske komore o određenim poslovnim problemima.

www.iccwbo.org